

РАНКО МАРИНКОВИЋ

У ОБЛАСТИ „ОЗБИЉНО-СМЕШНОГ” РАНКА МАРИНКОВИЋА

Један по један доходу властела
у црном лијесу ношени од ф а к и н а
на задње сијело гдјено знак пропела
грбове круни посред рузмарина.

Након свих борба наслијеђених страсти
и мржње давне што ти жиле пали,
и шетња, и шала, и пландовања, и ласти,
харно је лећи гдје навијек спали

дједови мртви, кад је К н е з још владо.
Ту сами труну даље бар у миру,
док цвијетном травом пасе кротко стадо

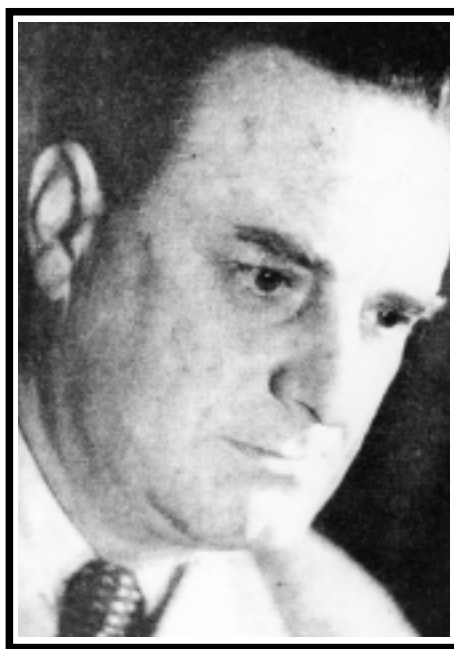
што сан Госпара не буди у свом гају.
„Requiem aeternam!” – чуј еолску лиру
чемпреса гробних!... можда шапћу о рају.

Дубровник, 1892.
Иво Војновић: *На Михајлу*

Отишао је хроничар „сунчане Далмације” и „Зоополиса”.

Од првог тренутка када су се појавили рани текстови Ранка Маринковића¹ у Крлежином *Печайу*, а затим и драма *Албајрос* (1939), те књига *Прозе* (1948) и стилски избрушена збирка приповедака *Руке* (1953), било је јасно да је на хрватску и јужнословенску књижевну сцену ступио рафинирани писац проницљивог духа, особеног из-

раза и мисаоне зрелости, који је у традицију приобално-острвске новелистике увео један нови свет. Но, иако изразито медитерански писац и врсни познавалац и интерпретатор тог менталитета (завичајно острво Вис, провинцијални далматински градови, острвска аристократија у изумирању, ликови пучана), Маринковић је од самога почетка, паралелно приповедао и о континенталном, загребачком животу.

Ранко Маринковић (1913–2001)

Драмски миракул *Глорија* (1955), не само критика црквене догме већ и сваког тоталитарног система и роман *Киклој* (1966), прича о страху у граду пред поновно канибалско буђење Полифема, једнооког киклопа, тоталитарног чудовишта у апокалиптичном свету и његовим становницима ухваћеним у егзистенцијалну клопку, у загрљају времена, „убојници свега живог”, потврђују висок домет и уједначени квалитет Маринковићевог опуса, а драмски водвиль *Полиџеиа* (1977) и сотија *Пусићиња* (1980), показују нам и изузетног познаваоца историје драме и драмске уметности. Есејистичке збирке *Гесије и ѓримасе* (1951) и *Невеселе очи клауна* (1986) говоре о пишчевом књижевном укусу изграђеном на класици, али и о сувереном познавању модерне литературе, а Маринковића откривамо и као истанчаног драмског критичара и теоретичара.

Карактеристична је за Маринковићево дело склоност ка финој или потпуно огољеној иронији, а инверзија је темељ његовог приповедачког поступка. Аналитичка вештина, ерудиција, сми-

¹ За опширније библиографске податке о Р. Маринковићу види: *Лексикон писаца Југославије*, Матица српска, Нови Сад 1997, вол. IV, стр. 116-120.

сао за детаљ, интелектуалистички унутрашњи монолог, она суптилна запажања наоко небитних детаља који су осветљени из необичног угла, психолошко понирање, онеобичавање, брижљиво грађен стил исказа и интонација приповедања која из озбиљног лако склизне у гротескно-комични тон, све то одређује Маринковићеву прозу.

Метатекстуалност је једна од битних одлика Маринковићевог опуса: у форми директног ауторског коментара или из тачке гледишта неког од ликова, Маринковић (попут Владана Деснице, на пример), пресеца фикцију неком врстом имплицитног есеја, у ком расправља о Добру и Злу, Истини и Лажи, односу *fiction – faction*, положају уметности, проблему уметничког стварања... У таквим фрагментима есејистичког карактера, склони смо да тражимо експлицитне исказе пишчеве аутопоетике.

Једна од константи Маринковићевог књижевног поступка је и комбиновање елемената тривијалне литературе са темама и наративним поступцима из класичне књижевности, односно прожимање такозване *високе* и *тривијалне* литературе. У роману *Заједничка кукла* (1980), непрестано се сусрећемо са смелим поигравањем елементима тривијализације, али без оне заразне духовитости својствене *Киклоју*.

Значењско поље Маринковићевих текстова проширују различити поступци интертекстуалности. У његовом делу налазимо многобројне при-

мере директног цитата, прикривеног цитата, аналогног цитата, низ асоцијација и алузија на поједине текстове из „традицијског корпуса” (Достојевски или, на пример, Шекспир, када у роману *Киклој*, Маестро у свом казивању спаја црва у јабуци који се можда одаје „самоблуду”, са Хамлетовим питањем „бити ил’ не бити”, што је и један у низу примера који показује да је иронија била пишчев поглед на свет!). Тако и јунак последњег Маринковићевог романа (*Never more*, 1993), слуша гавранов грактај утапајући се у мору. А то је онај чувени рефрен из песме Едгара Алана Поа *Гавран* (*The Raven*): „Nevermore!” Никад више! Каква (маринковићевска) иронија: заиста одговарајући наслов за последњи роман. *Nevermore*, Маестро!